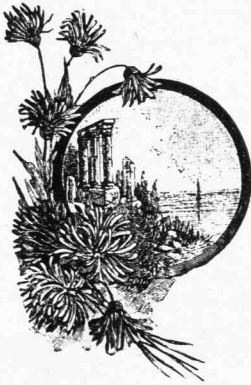

ΧΡΥΣΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΒΑΡΟΝ)

ΧΙ! δὲν μὲ ἠπάτησε τὸ κάλλος σου, ὅπερ ἐξώρμη-
σεν ἀπὸ τ' ἄδυτα τοῦ φιλοσοφικοῦ σου πανθέου,
γῆ ἀρωματώδης καὶ γόησσα, ὅπως ἀπορροφήσω τὸ
ἀνεξάντλητον βάλσαμον, ὅπερ ἀδιαλείπτως ἐκρέει
ἐκ τῶν ναρκίσσων τοῦ μυστικοῦ σου παραδείσου.

Εἰσδύσας εἰς τὴν ποιητικὴν σου μυθολογίαν, ὅπως
ἀνέυρω τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο φῶς, σὺ ὠνειροπόλησε
τάς λάμπεις ἢ περιπλανωμένη μου ψυχῇ, προσε-
πάθησα νὰ κορεσθῶ ἐκ τῆς νωθρᾶς αἰσθητικῆς
ἡδυπαθείας, ὑπ' ἧς ἐμπνέονται οἱ δεσμευμένοι σου
μουστοπόλοι, νὰ ἐνθουσιασθῶ οἰστρηλάτως ὑπὸ τῆς

λυρικῆς σου ἀρμονίας, ἥτις ἐνισχύει τὴν γαληνιαίαν τῶν πόθων
σου συναίσθησιν, νὰ αἰχμαλωτισθῶ ὑπὸ τῆς μελισταγοῦς τῶν ἀγγέλων
σου χρείας, ἥτις, αἰθεροπόρος περιτρέχουσα τὸν κόσμον τῶν ἰνδαλμά-
των σου, μ' ἐβρυκάλισεν ὑπὸ τοῦ μουσουργήματος, ὅπερ συνέθεσεν ἡ
θεικὴ σου παρθενία, γῆ μυρόεσσα καὶ δακρυστόλιτος.

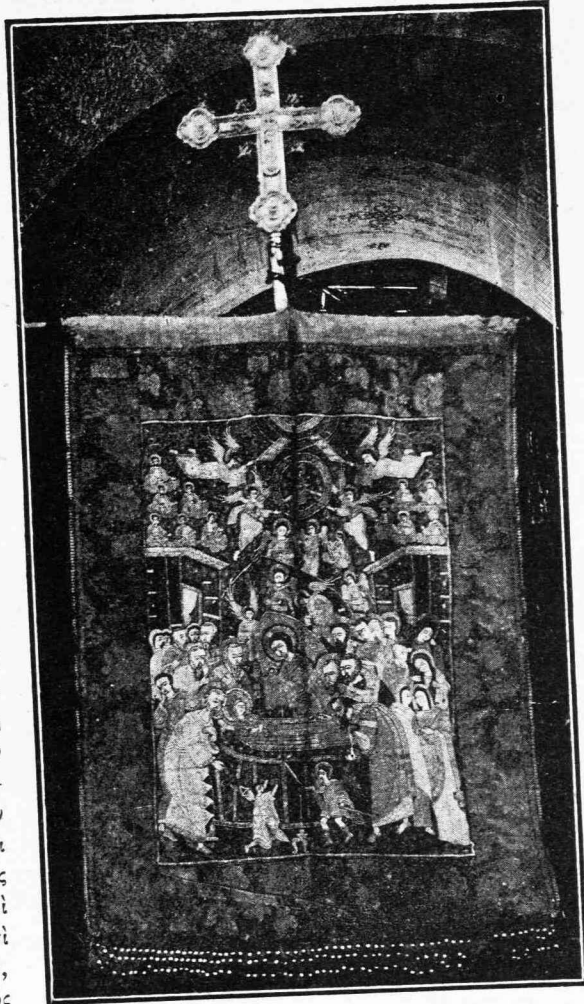
Ἄνιω εἰσέτι, καὶ ἀκατανόητοι ψυχικαὶ διαθέσεις κλονίζουσι τὴν
πνευματικὴν ἀμμιότητα, καὶ ἐπιζητοῦσι τὸν εὐφρόσυνον ν' ἀνακόψωσιν
ἀγῶνα, ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πολυδαϊδάλου ἐρεῦνης, ὅπως ἐπικαλεσθῆ ἡ
περιπαθὴς τοῦ ἔθνικοῦ θρήνου προσευχὴ τὴν προστασίαν ἐνὸς μυστηρίου
σου, ἐνὸς ἀπορορήτου, ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἐγκατεσπάρησαν ἀνά τὸ σύμπαν
τῶν ἐπαγγελιῶν σου, ὡς ἰδέαι, ὡς ὄνειρα, καὶ εἰσχωρήσει τὸ ἀχανές
τοῦ παρελθόντος, καὶ περιέλθῃ ὡς ἔννοους σιὰ τὰς ἀγνώστους ἀδύσους,
ἐνθα ἡ ἄγνοια ἐνέκρυψε τοὺς κόσμους τῶν ἐπικῶν σου μακκρισμῶν, συγκο-
μίζουσα τὸ γήινον παράπονον τῆς θνητῆς ἀδυναμίας, τὴν σεμνὴν ἐκείνην

διαμαρτυριαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας, ἥτις δὲν κατενόησε τὸ μεγαλεῖον σου τὸ μαγικόν, γῆ ἡρώϊς ἐν τῷ αἵματι τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἡμιθέων.

Ἀγωνιῶ ἐπὶ τῷ ἀποτροπαίῳ στασιασμῷ, καὶ ἡ θέα τῶν συντριμμάτων σου, μοὶ φαίνεται ἀνεπαρκῆς ἐν τῇ ποθεινῇ ὀπτασίᾳ, ἣν ἀναζητεῖ ἡ μέθη τῆς φαντασίας, ὁ δημιουργικὸς ἐκεῖνος ἀναθρασμός, ὁ ἐξιδανικεύων τὸν σταυρόν σου, ὁ ἀποθεῶνων τὰ ὑπ' αὐτὸν κατεκείμενα ὑπέροχα τέκνα σου, γῆ γιγαντογόνος καὶ θαυμασία.

Μυριάκις ἀνέμεινα βαθυτέρον νὰ συναίσθανθῶ τὸ κλέος σου, πλὴν ἡ εὐλαβῆς ἔξαρσις πρὸς τοὺς ὀρίζοντας τῶν δυσουσῶν ἀνταγχειῶν, μοὶ παρεῖχε πάντοτε μονότονον τὴν γλυκύτητα τῆς εὐφροσύνης, καὶ μάτην ἡ ὑψηλὴ ἔμπνευσις ἠγωνίζετο νὰ καταφθάσῃ τὸν ἀναπεπταμένον τῶν ἀναμνήσεών σου οὐρνόν, διότι τὸ ἔνοχον παρὸν μοὶ ἐπυροπλεῖ ἀστόργως τοῦ πόθου τὰς χρυσᾶς πτέρυγας, καὶ οὕτως ἐπανέπιπτον ἐπὶ τοῦ νεκροῦ σου κόσμου, ὅπως ζήσω εἰς τοὺς νυμφῶνας του καὶ τὰ μυσωλεῖα, γῆ πολυφίλητος καὶ ἡγιασμένη.

Καὶ οὕτως, ἐνῶ τὸ ζοφερόν περιβᾶλλον μοὶ ἀπεκοίμιζε τὸν νοῦν, ἐν ἀνιαρᾷ ἀποναρκώσει, ἐγὼ, ὑπνώττων παρὰ τὰ σιγηλὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ εὐκλεοῦς σου βίου, ἀπεθαύμαζον τὴν οὐρανοποιήσιν σου, γῆ πλουτοδότειρα, γῆ, ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ὁποίας

※ Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ※

(Τὸ Λάβαρον, ὅπερ ἔφησεν ὁ Π. Πατριὸν Γερμανός, τῇ 25ῃ Μαρτίου 1821 ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Λαύρας)

※ Τὸ πρότον δημοσιεύεται νῦν ἡ εἰκὼν τοῦ Λαβάρου, χαραχθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφίας φιλοτεχνηθείσης χάριν τῆς «Ποικίλης Στοᾶς». ※

ἐνεφανίσθη τὸ θεῖον, καὶ διέλαμψε διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ἐμεγαλουργήσεν ἐν τῇ αἴγλῃ τῆς Λαύρας.

. . . Λαύρα! ἀπήχησις μεμακρυσμένης ἠρωϊκῆς ἐποποιίας. Λησμονηθεῖσα πνοὴ μιᾶς ἐνθέου ψυχῆς· μελικοί φθόγγοι τοῦ παιᾶνος τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ὅστις ἐψάλλη ἐπὶ τῆς ὑπερηφάνου κορυφῆς τῆς ἐξιδανικευομένης ὕλης. Λαύρα! συγκοινωνοῦσα μὲ τοὺς αἰθέρας διὰ τῆς ἀθανασίας, κατακλυζομένη ὑπὸ ζωῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ μυστηρίων, πρὸς ἣν ἡμεῖς δεῖλαιοι, μόνον διὰ τῆς ἐκστάσεως συνδεόμεθα, ὄρφανοὶ ἰσχυρᾶς ἀντιλήψεως, γυμνοὶ παντὸς ἐφοδίου, στερηθέντες τοῦ λιθωνωτοῦ, ὅστις ἀνήκει διὰ τὸ προσκυνημά σου, βεβαρυνμένοι ὑπὸ τοῦ ζόφου, καὶ στυγνοί, μὴ γνωρίσαντες τὸ ἀναγεννητικὸν τῆς Κασταλίας νάμα, δι' οὗ θὰ συνετελήτο εὐόωνος μετὰγγισις τοῦ ζωογόνου καὶ θαυματουργοῦ αἵματος τῶν σπλάγγων σου, ἔνθα κρύπτεται ἡ ἀμάραντος ἡβη, σφριγηλή, ἀλλὰ μὴ ἐξυπνώσα εἰς τὰς ἐπικλήσεις καὶ τὰς προσλιπαρήσεις ἱκετῶν πτωχῶν, συμπεπιεσμένης δημιουργικῆς μάχης, τραχείας, δυσμόρφου, ἀσθενοῦς, νοσογόνου.

Καὶ τὸ δαιμόνιον σου τὸ ἀπρόσιτον, τὸ μὴ ὑποπίπτον εἰς τὴν κατάληψιν, τὸ ὑπέρτατον, τὸ θμβῶδες, ἐν τῷ κόσμῳ τῆς δράσεώς σου, τὸ κατασκηνώσαν τσακίς, λαθὼν περιβολὴν θνητοῦ γίγαντος, εἰς τοὺς ναοὺς οὗς ἔδρυσεν ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία· τὸ ἐμφυσῆσαν τὸ ὑπερφυῆς μένος εἰς τοὺς ἐγκεφάλους, οὗς περιέκλειον τ' ἄφωνα ἦδη καὶ κενὰ κρανία, πρὸ τῶν ὁποίων μᾶς ὀδηγεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη, ὅπως κλίνομεν γόνυ· τὸ δαιμόνιον, ὅπερ συνέδεσε διὰ τοῦ κοινοῦ ἰδεώδους τὴν θεοκρατίαν τοῦ Σωκράτους μὲ τὴν τοῦ Γερμανοῦ· τὸ δαιμόνιον, ὅπερ ἐστεφάνωσε τὴν εἰδωλολατρείαν διὰ τοῦ ἀκκνήνου στέμματος τοῦ Γολγοθᾶ· τὸ δαιμόνιον, ὅπερ ἀντικατέστησε τὸ σκῆπτρον τοῦ Κόδρου διὰ ὄρεπᾶνου, κόπτοντος φρύγανα, ὅπερ ἐνεθουσίασε τὸν μάρτυρα τῆς Ἀλαμάνας διὰ νὰ ψηθῇ ὡς ἄμνος ὑπὸ τοῦ βραβχρισμοῦ, τὸ δαιμόνιον τοῦτο, διετήρησεν ἄσβεστον τοῦ Προμηθεῖος τὸ πῦρ, εἰς τὰ βᾶθη τοῦ Παρθενῶνος, πρὸ τῆς χρυσελεφαντίνης Παρθένου, καὶ εἰς τὰ βᾶθη τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς Λαύρας, πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Μαριάμ.

Καὶ τὸ θυμίαμα, εὐώδη ἐξέπεμπε καπνὸν ἀπὸ τῶν βωμῶν τῶν δύο ἀκροπόλεων, καί, ἐνῶ ὁ χρυσοῦς αἰὼν κατέθετο τοὺς στεφάνους πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀθηνᾶς πέπλου, νέος ἱεροφάντης μετὰ αἰῶνας, ἀνενέου τούτου πρὸ τοῦ λαβάρου τῆς Χριστοτόκου.

Καὶ ἀνεβλάστανεν ἡ δάφνη, ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ ἀγιάσματος, ὅπερ ἀνέβλυσεν ὑπὸ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος καθηλωθεῖσαν ἐπὶ τοῦ βράχου τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, ἢ ὑπὸ τοῦ μύρου, ὅπερ ἐναπέμεινεν εἰς τὴν κιβωτὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἢ ὑπὸ τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐχύθη ἀπὸ τῶν πληγῶν τοῦ τυραννομαχοῦντος ἐξαισίου λαοῦ.

Δάφνη περικοσμοῦσα τοῦ Ἀπόλλωνος τὴν λύραν, καὶ συνδέουσα τὰς χορδὰς τῆς μὲ τὴν σπάθην τοῦ Παλαιολόγου, καὶ τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον τοῦ Γερμανοῦ.

Τοιαύτη ἡ ἀτέρμων συμβολικὴ μεγαλουργία, ἡ καθεύδουσα μὲ τ' ἀνα-

ρίθμητα πλήθη τῶν ψυχῶν, παρὰ τὸν Γαλαξίαν. Τοιοῦτον τὸ σύνολον τῶν περιφήμων χρονικῶν περιόδων, ἐν αἷς τὰ πλεονεκτήματα τῆς γῆς, ἐθχυματούρησαν διὰ τῆς Ἑλλάδος τῆς.

✱

Καὶ παραμένει ἔτι, σεπτὸν λείψανον τοῦ εὐλαβοῦς χρόνου, τὸ ἔθνικόν τοῦτο Μαιωσιεῖον, διατηρήσαν τὰ ἔχνη τῶν ἠθικῶν σάλων, καὶ τῶν πνευματικῶν καταιγίδων, ἄτινα, τασάκις ἐκσπῶντα διὰ τῆς ἀγριότητος τῆς μαιοφόνου, ἀπετύπων ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ τούτου, τὴν εἰκόνα τῆς αἰσχρουργούσης ἀνθρωπότητος, ἐν τῇ ὀργιαζούσῃ φαυλοκρατίᾳ.

Ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ! ὀπότεν ὁ Φοῖβος τῆς ἔθνικῆς ἀπολυτρώσεως ἐκπέμπει ἐπιχαρίτως τὰς ἀκτῖνας του τὰς φαεινάς, ὅπως ἐν στοργῇ ἀδελφικῆς ἐνότητος περιβάλλῃ τὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Γολγοθα, τῆς Κερωπίας καὶ τοῦ Καυκάσου.

Τοῦ Παρνασσοῦ! ἔνθα ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπενδύτης μετεβλήθη εἰς πορφύραν τοῦ Δελφικοῦ Θεοῦ, καὶ ἔνθα ἐνεπήχθη, ἀντὶ τῆς λύρας, ἥτις ἐγέννησε τὸν πολιτισμόν, τὸ μαγικὸν ἐκεῖνο λάβχρον, ὅπερ ἐγέννησε τὴν ἑλευθερίαν.

Λάβχρον! . . . Λέξις μὴ ἀναγομένη εἰς γνωστὰς γλωσσολογίας, καθ' ἣ δημοῦργημα ἰδιαιτέρας λαλιᾶς, ἀγνώστων ἰδιωμάτων, ἀκαταλήπτων, μυστηριωδῶν.

Ἦλη παράγουσα ἐν ἰδεῶδες. Μία ἀπωτάτη ἰδέα, ἐμφανιζομένη δι' ὕλικῶν γνωρισμάτων. Μία ἐνωτικὴ ἀντίθεσις, συνενουμένη ἐν τῇ σιγηλῇ ἐκείνῃ ὀθόνη, ἐν τῇ μεταξίνῃ περγαμνῇ, ὅπως ἐπικυρώσῃ τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, ὅπερ κατέστη σκοτεινὸν ἐν ταῖς ἀνωνύμοις ἡμέραις τῆς δουλείας: πῶς οἱ νεκροὶ ἀνίστανται, καὶ πῶς ὁ ἔθνικὸς θάνατος καταργεῖται διὰ τῆς ἀθανασίας.

Καὶ τὸ Λάβχρον, ἡ ἀλουργίς ἐκείνη τοῦ Δαχιμονίου, ἡ αὐλαία, ἥτις ἀνεπετάσθη διὰ ν' ἀποθαυμάσῃ ὁ κόσμος καὶ πάλιν τὴν λησμονηθεῖσαν τῶν ἡμιθέων δραματοουργίαν, διαμένει ἐκεῖ, ἐν τῷ ἀφώνῳ μουσεῖῳ, ἐνθα ἡ Κλειώ, σεμνὴ ἰέρεια, ἀντιπροσωπεύουσα αἰῶνας καὶ χιλιετηρίδας, παρίσταται φρουρὸς τοῦ ἀκοίμητος, ἐγρηγοροῦσα μετὰ τῶν ψυχῶν ἅς ἀπηθανάτισεν.

Λάβχρον! εἰκὼν, συμβολίζουσα τὸν ἀναπεπταμένον δρίζοντα τῶν ἔθνικῶν ὄνειρων, ἀποτελεσθεῖσα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα χρώματα τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ἀπὸ τὰς ἀνταυγείας, καὶ τὰς λάμψεις, καὶ τὰς φαντασμαγορίας ἐνὸς φωτεινοῦ οὐρανοῦ, περικλείοντος, πᾶν ὅ,τι ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀναγνώριζει ὡς δημοῦργημα τοῦ κάλλους του.

✱

Καὶ ὅμως! Πόσους ἀριθμῆι προσκυνητὰς ὁ ἐπενδύτης οὗτος τῆς ἔθνικῆς θεότητος; Πόσοι ἐκ τῶν μεγαπλοῦτων καὶ πολυταλάντων προσήνεγκον τὸν λιβανωτὸν των; Πόσοι ἐκ τῶν ἐπιδεικνυμένων, καὶ τῶν ἀγορασάντων, διὰ φήμης ἀγορασθείσης, τὸν πατριωτισμόν, γνωρίζουσι τοῦτο; Πόσοι ἐκ τῶν ἐπιστημόνων, καὶ ἰδία τῶν ἱστορικῶν, καὶ τῶν

συγγραφόντων ιστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπεφάσισάν ποτε νὰ πληροφορηθῶσι τὰ κατ' αὐτό, καὶ νὰ ἴδωσι κὰν τὸ σχῆμά του ; Πόσοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες καθιέρωσαν ὡς βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα τὸ «ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων», ἐπεσκεύθησάν ποτε τὸν σεπτὸν οἰκίσκον, ἔνθα διαφυλάττεται τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐθνικῶν κειμηλίων ; Ποῖος ἠρώτησέ ποτε ἐκ τῶν ἐπιφανῶν κυβερνητῶν, ἐκ τῶν διαπρεπῶν ἀντιπροσώπων, ἐκ τῶν πεφημισμένων ἀρμοδίων, ἐκ τῶν μεγατίμων εὐεργετῶν, τί γίνεται τὸ πανάγιον τοῦτο βᾶκος, ἡ αὐτοκρατορικὴ πορφύρα τοῦ δὴσαντος πανελληνισμοῦ ; Τίς ἐξέφρασέ ποτε τὸν εὐγενῆ πόθον, τὴν ἱερὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα του ἐν τῇ ὕλικῇ αὐτῆς ἐκφάνσει ;

Τίς ἐσεβάσθη τὴν ἐθνικὴν ἐλεημοσύνην ;

Μόνον ἐν τῇ περιλαλήτῳ ἐκθέσει, ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, τῶν λειψάνων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἐκομίσθη ἐνταῦθα τοῦτο ταχυδρομικῶς, ὡς τὸ τελευταῖον ἐμπόρευμα, καὶ ἐστήθη ἐπὶ ξυλίνης στήλης ἐν τῇ κυκλικῇ αἰθούσῃ, ἐν μέσῳ συμπλέγματος καρυοφυλλίων καὶ γιαταγανίων. Ἐκτὸς δὲ τούτου — τοῦ ἀνοσίῳ διαθήματος — τὸ ἐγνώρισεν ὁ κόσμος, ὁπότε, ἀσεβέστατα ἀποφασίσαν τὸ ἡγουμενοσυμβούλιον τῆς μονῆς, ἀπεδέχθη πρό τινων ἐτῶν παρακλήσιν συλλόγου τινος ἐν Πάτραις, ἀστόργως πῶς πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ ἱεροῦ κειμηλίου ἐργασθέντος πατρίδα, καὶ ἐκόμισεν ἐν πομπῇ αὐτό, ὅπως τὰς εἰκόνας τῶν ὑποψηφίων δημοκόπων κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν φαύλων πολιτικῶν ἀγῶνων, ἐν Πάτραις. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ τότε ὑπουργὸς κ. Βλάχος σφοδρότατα ἐπέπληξεν ἐκεῖνο, ἐπὶ τῷ συντελεσθέντι ἀνοσιουργήματι, ἀλλὰ στυγνὴ ἢ πικρὰ ἀλήθεια συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἀσεβησάντων, διότι οὕτως ἐγένετο ἀφορμὴ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ γνωρίσῃ καὶ προσκυνήσῃ τὸ λάβαρόν του, ἔστω καὶ περιεργόμενον ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, ἐν μέσῳ γαυριῶντος πλήθους καὶ τυμπάνων !

. . . Καὶ ὀνομάζονται Καλάβρυτα ἡ πανευκλεὲς πόλις, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας διαφυλάττεται τὸ Λάβαρον. Πόλις ἱστορικῶν μεγαλείου, πόλις παρελθόντος μόνον, διότι μόλις ἔπαυσεν ἡ μεγαλοουργοῦσα γενεὰ ν' ἀγωνίζεται, ἔπαυσαν καὶ τὰ Καλάβρυτα ἀπὸ τοῦ νὰ ζῶσι. Σωρὸς ἐρειπίων, ἀνηκόντων πλέον εἰς τὰς ἀναμνήσεις. Τὸ παρὸν ἀντιπροσωπεύεται διὰ νέκρας, ἀναμένον νέους μάρτυρας, νέα δημιουργήματα τῆς δόξης του, διὰ ν' ἀναγεννηθῇ καὶ ἀναζήσῃ.

Καὶ ἐν μέσῳ τῆς ὑπνωττοῦσης νεκροπόλεως ταύτης, ὑπερήφανος, γιγαντιαία, νεφελογεῖτων, ἀκατάβλητος ἐγείρεται ἡ πάνσεπτος κορυφή, ἔνθα ἡ Λαύρα, ἐθνικὴ κιβωτός, διαφυλάττει τὴν ἐθνικὴν κληρονομίαν.

Διαφυλάττει !

Πῶς διεφύλαξε ταύτην μάλλον, ἀφοῦ δὲν εὐρέθη ἐν τέκνον τῶν κλεινῶν Καλαβρύτων, ἀπὸ ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξεμεταλλεῖυθησαν τὴν ταλαίπωρον μονὴν, νὰ κατασκευάσῃ εἰκοσάδραχμον θήκην διὰ τὸ κειμήλιον ! Διὰ τοῦτο μέχρι πρό τινας, ἀνευλαθέστατα, ἄθλιόν τι κιβώτιον, ἔνθα ἐφυλάσσετο ἐκεῖνο, κατέκειτο ἐπὶ βρωμερᾶς τραπέζης, ἐφ' ἧς, ἀντὶ καλύμ-

ματος άπαισία ήπλοῦτο πατσαβούρα, λείψανον καὶ αὐτὴ τῆς οἰκτρᾶς συλλογῆς, ἣν διεφύλαξεν ὁ εἴρων τῶν νεωτέρων χρόνος, καὶ τὴν ἀποτε-
λουμένην ἀπὸ ἄμφια καὶ ἄλλας ἱεράς καλύπτρας, δι' ὧν, μακαρίται
ἦδη*, ἅγιοι πατέρες, ἐκαθάριζον τὰ μαγειρικά των σκεῦη!

Καὶ ἵνα μὴ θεωρηθῶ ὡς τερατολόγος, προστίθημι ἔτι, ὅτι ὑπὸ τὸ δά-
πεδον τῆς αἰθούσης, ἐν ἣ ἐκρύπτετο τὸ θεῖον θησαυρίσμα, ἀνεκκλύθη-
σαν σκελετοὶ ζώων, ἐν μέσῳ ἱστορικοῦ κοπρῶνος, ἐν τῷ ὅποιῳ διεφυλάσ-
σοντο, ἐγκατεσπαρμένα ὑπὸ κατηραμένης χειρός, καὶ τεμάχια ἀρχαίων
ἱερῶν σκευῶν!

* Ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ δὲ νὰ σημειώσω, ὅτι οὐδενὶ ἀναγνωρίζω τὸ δικαίωμα
νὰ μ' ἐξελέγξῃ, διότι δυστυχῶς τυχῶν τοῦ θλιβεροῦ κλήρου νὰ παρ-
στῶ μάρτυς τῆς θρησκευτικῆς αἰσχροουργίας ταύτης, ἀνέλαβον τὴν
πανυψίστως τιμητικὴν ἐντολήν, νὰ καθαρίσω τὸν φρικαλέον τοῦτον κό-
προν τοῦ Αὐγείου. Οὕτω δ' εἰς μόνον ἐμὲ ἐξωμολογήθη ἡ σύγχρονος ἐθνικὴ
ἱστορία, τί ἐπραξεν ἀπὸ τῆς εὐλογημένης ἐκείνης ἡμέρας τοῦ θριάμβου
τοῦ Λαβάρου — Ἄτυχῆ Γερμανέ! — μέχρι τῆς σήμερον. Καὶ ἡ πολιτεία
καὶ τὸ ῥάσον συνεδέθησαν ἀδελφικῶς, καὶ ἐνεφρανίσθησαν πρὸ ἐμοῦ εἰς τὰ
τρομερὰ ἐκεῖνα ὑπόγεια, καὶ μοὶ ἐξεμυστηριεῦθησαν τὰ κατορθώματά
των. Ἀκόμῃ φρίττω, ἀναλογιζόμενος τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας, καὶ ἰλιγγιῶ
πρὸ τῆς ἀβύσσου, ἔνθα μ' ὠδήγησαν, καὶ εἰς ἣν θὰ ἐπιπτον, προσβαλ-
λόμενος ὑπὸ συγκοπῆς, ἐὰν δὲν μὲ συνεκράτει ἡ σκιά τοῦ Λαβάρου μας,
ἥτις μὲ παρηκολούθει παντοῦ, ἵνα μ' ἐνισχύσῃ ἐν μέσῳ τῶν δυσόσμων
κατακομβῶν, ἔνθα δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὸ ἀγνὸν
φῶς, καὶ αἵτινες δουλεύουσιν ἔτι ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, διὰ τῶν ἀναμνήσεων
τοῦ ἐβδομηκονταετοῦς ἐθνικοῦ βίου!

Γαλαίπυρον 21! Ἐπέπρωτο ἀντὶ κανδυλῶν καὶ θυμιαμάτων, νὰ ἐνα-
ποθέτωσιν ἐπὶ τῶν ῥεπιπίων σου κόπρον, τὰ τέκνα τοῦ Γερμανοῦ σου!

Σύγγνωθι Ἰερά σκιά τοῦ Λαβάρου, ἐὰν διακηρύττω ἀνά τὸ Πανελλή-
νιον πῶς καὶ μετὰ τίνων συνέζης, ἀφ' ἧς ἡμέρας σὲ ἠυλόγησεν ὁ ἱεράρ-
χος σου! Σύγγνωθι, ἐὰν ἐκτίθῃμι τὸ συνεχές σου μαρτύριον ὑπὸ τῶν
τουρκοτέρων τῶν Τούρκων νεωτέρων σου ὑπερασπιστῶν!

Πλὴν τί ἐξέθηκα! Πελλοστόν. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἀρεκὰ συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς
περικιτέρω σιωπῆς μου, ἡ προστατευτικὴ μοὶ ῥήτρα «ἐξ ὄνουχος τὸν λέοντα».

✱

Καὶ τὴν σήμερον ἀπέναντι τῷ εἰσπερχομένῳ εἰς τὸ περίκομψον καὶ
πολυτελές Μουσεῖον** ἐντὸς χρυσῆς θήκης κρέμαται ἡ ἱερά σημαία.

* Προφανές, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῶν σημερινῶν μοναχῶν.

** Σ. Δ. Π. Σ Ὁ κ. Χρ. Α. Ἡλιόπουλος, ἐκ τῶν συμπαθεστέρων συνερ-
χάτων τῆς «Ποικίλης Στοᾶς», πολύτιμον συνετέλεσεν ἔργον, δι' ὃ ἐθνικῆ τῷ ὀφεί-
λεται εὐγνωμοσύνη. Διὰ πολυμόθων ἐνεργειῶν, ἔσωσε, τῆ ὕλικῆ χορηγία καὶ
προστασίᾳ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, καὶ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου, τὸν ναόν,
ἐνθα ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως, καταστήσας αὐτὸν ἀντάξιον τοῦ μεγα-
λείου του, καὶ διεφύλαξεν ἐπιμελῶς ἐν λαμπρῷ μουσεῖῳ τὰ πολυπληθῆ κειμήλια
τῆς Μονῆς. Ἐνεκα τούτου, αὕτη διὰ ψηφίσματος τῆς 23ης Μαΐου π. ἔτ. ἀνεκέρυ-

Πρὸ αὐτῆς ἀργυρᾶ κηροπήγια καὶ πολύφωτα, καὶ ἐπὶ τῆς προθήκης τῆς βελουδίνου χρυσόπλεκτον πολύτιμον παραπέτασμα, ὅπερ καλύπτει τὴν θέαν τοῦ κειμηλίου.

Ὁ προσκυνητὴς καταλαμβάνεται ὑπὸ τρομώδους συγκινήσεως τότε, ῥίγος τῷ διεγείρει ὅλα τὰ συναισθήματα, ἐπιχυνόμενον καὶ προξενούν ἱερὰν φρικίαν.

Ἄναμνεναι τὴν ὀπισθεν τοῦ παραπετάσματος ἐκείνου ἔκπληξιν, καὶ ἀγωνίᾳ, ὅτε χρυσῆ πόρπη ἀφαιρεῖται, ἡ βελουδίνη αὐλαία ἡρέμα ἀπὸσύρεται ἐν πολυπτύχῳ σχήματι, καὶ ἡ γόησσα πρὸβάλλει μορφή τοῦ σιγηλοῦ Λαθάρου, ὀπισθεν τῆς μεγάλης ὑέλου.

Καὶ ἡ καρδία πάραυτα κοχλάζει, ὁ νοῦς μεταρσιούται, ἡ φαντασία μεθύουσα μαινεται ἐν τῷ εἴστροφ, τὰ στήθη ἐξογκοῦνται, καὶ στοναχαὶ βαθεῖαι ἐκπέμπονται ἐκ τῶν πυρπολουμένων σπλάγγων, καὶ αἰσθηματικός βρασμὸς ἐκσπᾶ εἰς βρογχὴν δακρύων ἢ γλώσσαν σταματᾶ, ἡ λαλιὰ ἀπονεκροῦται, καὶ εὐλαβὲς τὸ καθήκον τῆς εὐγνωμοσύνης κάμπτεται ἡρέμα τὸ γόνυ, καὶ ἀνεπαισθήτως προσκολλᾶ τὰ τρέμοντα χεῖλη ἐπὶ τῆς ἔθνικῆς ἀγιωσύνης, ἡσυχως καὶ μετὰ φόβου δειλοῦ, ἵνα μὴ διαταραχθῆ, τὸ γαληνιῶν ἐκείνου δραμα, ἵνα μὴ διασαλευθῆ ἡ ὑπνώττουσα ἐκεῖ πατρίς.

... Ἡ ὑπνώττουσα πατρίς! . .

✱

Οὐδὲν τὸ ἔκτακτον παρουσιάζει ἡ σημαία αὕτη, ὁμοιάζουσα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἐν χρήσει μέχρι τῆς σήμερον ἐκκλησιαστικὰ λάβαρα, ἐκτός τινων παραλλαγῶν. Δὲν εἶναι ὁμοίωσις τριγώνωσος ὡς ταῦτα, καὶ ἐπιμήκης, ἀλλὰ τετράγωνος σχεδὸν (1 καὶ 0,20 μ. καὶ 0,95 πλ.)

Πρὸς τὰ κάτω πυκνοὶ θυσανώδεις κρέμονται κρωσσοί, ἐκ βαθείας πορφυρᾶς μετᾶξης, πεποικιλμένοι διὰ δύο σειρῶν μαργαριτῶν εὐμεγέθων (ὧν ἐν τῇ εἰκόνι μόνον ἡ μία φαίνεται)· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν δύο καθέτων πλευρ. ἄκρων ἔχουσι προσραφῆ τοιοῦτοι.

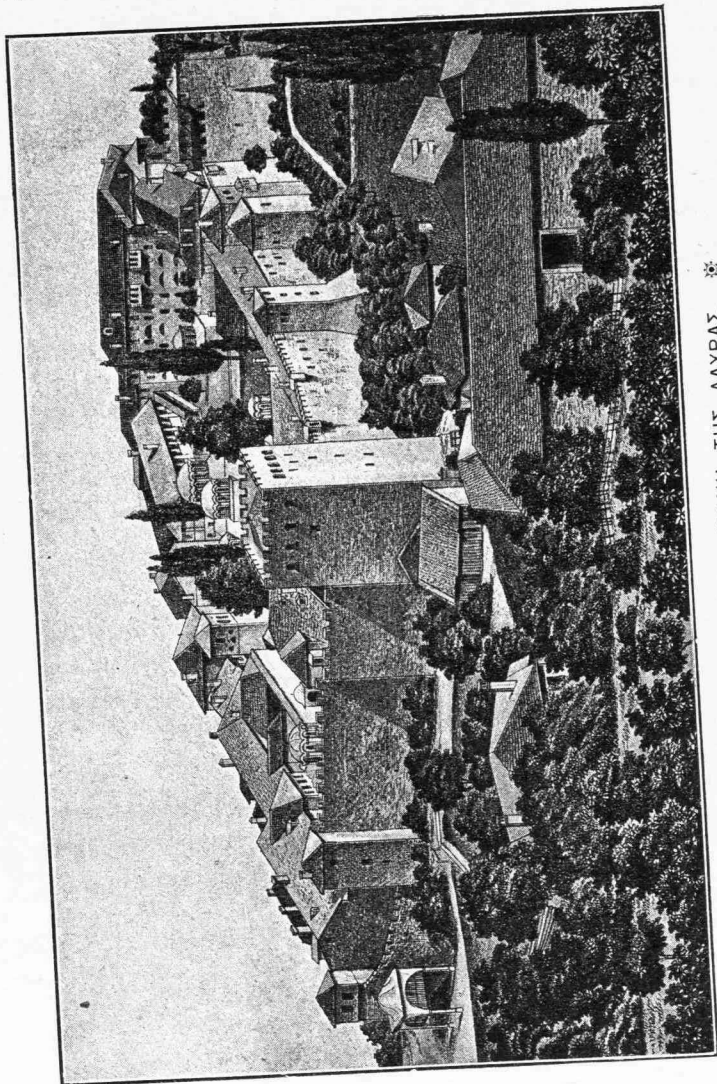
Ἐπὶ τοῦ Λαθάρου, ἀπεικονίζεται ἡ *κοίμησις τῆς Θεοτόκου* (εἰς τὴν μνήμην τῆς ὁποίας καὶ ἡ ἀρχαία μονή*, καὶ ἡ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἡ ἡδὴ Λαύρα τιμῶνται**, μετ' ἐπιμελοῦς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐπεξεργασμένη ἱκανότητος, δι' ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν νημάτων, μαργαριτῶν καὶ μετᾶξης, ὁμολογουμένως δέ, ἀρκετὴ ἐπιδεξιότης χαρακτηρίζει τὴν κατασκευάσαν αὐτὴν φιλότεχνον χεῖρα.

ξεν αὐτὸν *Μέγαν εὐεργέτην*, «ὡς διασώσαντα καὶ διαφυλάξαντα τὸν ἔθνικὸν αὐτῆς πλοῦτον, ἀναδιοργανώσαντα τὰ κατ' αὐτὴν, καταγράφαντα δὲ καὶ συστηματοποιήσαντα πᾶν τὸ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἔθν. ἱστορίας τῆς ἀναγόμενον».

* Κτισθεῖσα περὶ τὸ 961 ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου, διαπρεποῦς κληρικοῦ μονάζοντος ἐν τῇ περιφύμφῳ μονῇ τῆς Λαύρας ἐν Ἀθῶν, ἀποστείλαντος δὲ τῇ προστασίᾳ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοὺς δύο ὑποτακτικούς του, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (ὧν ὁ μὲν Αὐξέντιος μετέβη εἰς Κίεβον τῆς Ῥωσσίας, καὶ ἔκτισε τὴν ἐκεῖ μονήν, ὁ δὲ Ἱερώνυμος κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ ἔπραξε τὸ αὐτὸ ἐν Καλαβρύτοις κτίσας τὴν νῦν ὑπάρχουσαν).

** Τῶν τριῶν τούτων καῶν οἱ μὲν δύο κεῖνται ἐγγύς, ὁ δὲ τρίτος (παληγομνάστηρον) ἀπέχει τούτων περὶ τὰ 10' τῆς ὥρας.

Ὡς εἰκὼν, αὕτη ἐνέχει πρωτοτύπους τινὰς ἀρχαίκας ἰδιορρυθμίας, ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῇ ἀποτυπώσει τῆς ἱερᾶς σκηνῆς, τ' ὅλον δὲ σύστημα, ὅπερ ἐνέπνευσε τὸν καλλιτέχνην (ἢ πιθανώτερον, τὴν καλλιτέχνην) δὲν ἐμφανίζει τὸν αὐστηρὸν ἐκείνον βυζαντινὸν τύπον, καθ' ὅτι τάσεις

✱ H EN AGΩ, IEPA MONH THS ΛΑΥΡΑΣ ✱
(Μητρόποιός τῆς ἐν Καθαβότοις)

τινὲς ἐλευθεριωτέρων ἰδεῶν, δὲν περιδεσμεύουσι τὸ δημιουργικὸν τῆς φαντασίας ἐνταῦθα, ὥστε ἡ ὅλη τῆς ἰδέας ἐξωτερικεῖσι νὰ περιορίζηται εἰς καθωρισμένας καλλιτεχνικάς καὶ θρησκευτικὰς συνθήκας τῶν συγχρόνων σχολῶν· αὕτη δὲ (πρὸς ἣν ὁμοιάζουσιν, ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς τέχνης καὶ

αί λοιπαί ἐν τῇ μονῇ σωζόμεναι χρυσόπλεκτοι εἰκόνες, ἀνωτέρως ὅμως καλλιτεχνικῆς ἀξίας,) προσκολληθεῖσα ἐπὶ ἐκλεκτοῦ ὑφάσματος (κλαδωτοῦ δαμάσκου, χρώματος βαθέος πορφυροῦ) ἀπετέλεσεν ὠραῖόν τι καὶ ἐπιβλητικὸν σύνολον, διασωθὲν ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐτυχῶς ἀπωλείας. Διὰ τὴν τοιαύτην δ' ἐργασίαν ἐξόχως διεκρίνοντο αἱ Ἑλληνίδες τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἀνάγκη ὅμως νὰ προστεθῇ, ὅτι ὁ ἐπ' αὐτοῦ δρώμενος ἀργυροῦς σταυρός, εἶνε προσθήκη νεωτάτη· διότι θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι τὸ Λάβραρον ἐστερεῖτο τοιούτου, δι' ὃν λόγον θέλομεν ἀναφέρειν.

Πολλὰ περὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ ἀξίας ἐλέχθησαν, καὶ πολλαὶ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ συνήφθησαν λογομαχίαι καὶ δημοσιογραφικαὶ ἀγῶνες.

Ἦδη, ἂν καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐξιστορήσις, ἡ ἐκθεσις, καὶ ἀναγραφή τῶν πορισμάτων τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν ἀνάγεται εἰς εἰδικὴν μελέτην, περὶ πάντων τῶν σωζομένων ἐθνικῶν κειμηλίων τῆς ἱστορικῆς μονῆς, οὐχ ἤττον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γραμμῶν τούτων, ὡς πρὸς τὸ Λάβραρον, σημειοῦμεν ἀπλῶς, ὅτι ἡ κατασκευὴ του δύναται ν' ἀναχθῇ, οὐχὶ ὅπως μέχρι τοῦδε κοινῶς ἐπιστεῦετο, εἰς ἐποχὴν ὀλίγον ἡμῶν ἀπέχουσαν, ἀλλ' εἰς τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ὡς τουλάχιστον βεβαιοῦται, ἐκτὸς τῶν γνωρισμάτων ἐκ τοῦ συστήματος καὶ τοῦ εἴδους τῆς εἰκόνος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἀσφαλῶν μαρτυριῶν ὁπωσδήποτε (μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ κώδικος τοῦ 1703).

Εἰς τὴν μονὴν ἐκομίσθη ὡς προσφορά ἀναθηματικὴ, πιθανώτατα ἐκ Σμύρνης, μετ' ἄλλων δωρεῶν, ὑπὸ πλουσίων ὁμογενῶν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ περιοδεύοντος ἡγουμενοσυμβουλίου, μετὰ τὴν ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν ἀθροδὸν τοῦ πολλοῦ Εὐγενίου, (κτῆτορος τῆς μονῆς, ἔνθα ἠυλογήθη τὸ Λάβραρον) τιμηθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Βασιλεῖος Βασιλείου· μικρὰν δ' ὑποστὰν φθορὰν, ἀνεκαινίσθη, ἐπιμελείᾳ τοῦ ἡγουμένου Χρυσάνθου (1736) ἀποστείλαντος, χάριν ἀσφαλείας, ὡς κομιστὴν τούτου, εἰς τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς του, ἱερομόναχόν τινα Νεόφυτον.

Αἱ ποικίλαι τῆς μονῆς περιπέτειαι, κατόπιν τῶν ἐπανειλημμένων ἐφόδων, δηλώσεων καὶ λεηλασιῶν, ἐκ μέρους τῶν Ἀλβανῶν (ὀρμουμένων ἐξ Ἀχαΐας, καὶ ἰδίᾳ ἐκ Π. Πατρῶν) δὲν μένουσιν ἄσχετοι καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Λαβάρου, ὅπερ ὑπέστη οὐκ ὀλίγα, καθ' ὅσον, ἐπειδὴ ἰδιαιτέρην ἀξίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοῦτο δὲν ἐκέκτητο, φυσικὰ δὲν ἐτύγχανε καὶ ἐξαιρετικῆς μερίμνης ὑπὸ τῶν διωκομένων μοναχῶν, οἵτινες προσεπάθειν πάσῃ θυσίᾳ μόνον τὰ πολυτιμότερα νὰ περισώσῃ τῶν κειμηλίων, ὡς τὰ ἐν κρύπταις φυλαττόμενα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κιβώτια, ἐγκρύπτοντα τεμάχια λειψάνων ἁγίων, καὶ ἄλλα ἱερὰ σκευή· ὡς ἐκ τούτου ἀνηρπάγη καὶ τὸ Λάβραρον, καὶ ἐκομίσθη μετὰ τῶν λοιπῶν λαφύρων, τὸ πρῶτον μὲν εἰς Κων/πολιν, εἶτα δὲ εἰς Μολδοβλαχίαν.

Εὐτυχῶς, ὁ ἔνθεος ζῆλος καὶ ἡ ἐνθερμος δραστηριότης, ἡ χαρακτηρί-

ζουσα τὸν ἀλησμόνητον ἡγούμενον Ἀνθιμον, συνετέλεσε, καὶ τῷ 1772 (τῇ συνδρομῇ τοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, τοῦ ἡγεμόνος Γεωργίου, τοῦ Βοεβόδα καὶ ἄλλων ἰσχυόντων, ἐν οἷς ὁ Κ. Ζκίμης, καὶ ὁ πολὺς Λάσκαρις ἐπιστρέφων ἐκ Ῥωσσίας) ἐξηγοράσθη τοῦτο, μετὰ πεντήκοντα σχεδὸν ἐτέρων ἐκ τῶν ἀρπαγέντων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἡ κάρα τοῦ Ἀγ. Ἀλεξίου (ἐν τῶν γνησιωτάτων καὶ πολυτίμων τοῦ ἑλληνισμοῦ κειμηλίων, ὠρηθὲν τῷ 1359 ὑπὸ Μαν. τοῦ Κομνηνοῦ), καὶ τῷ 1780, ὅτε πάλιν ἀπεφασίσθη ν' ἀνακτηθῶσι τὰ πρὸ πενταετίας καὶ ὀκταετίας αὔθις διαρπαγέντα κειμήλια καὶ ἀποσταλέντα εἰς Ῥωμυλίαν καὶ Ἡπειρον. Πρὸς τοῦτο δέ, συνέτεινε μεγάλως, κατόπιν παρακλήσεως τῆς Πελοποννησιακῆς ἱεράς Συνόδου, ὁ Μητροπολίτης Λαρίσσης Μελέτιος (διορισθεὶς καὶ ἔξαρχος ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν ταύτην) καὶ ἡ προστασία τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, προσυπογράφαντος μετὰ τῆς Οἴκουμ. Συνόδου (ἐνθα ὑπογράφεται καὶ ὁ Ἀθηνῶν Βαρθολομαῖος — γ' ἀρχιερ. περιόδ. ἐκκλησι. Ἀθην.) ἐκ 16 ἀρχιερέων, τὰ ἐπίσημα συστατικά σιγγίλλια. Τ' ἀνευρεθέντα δ' οὕτω καὶ ἐξαγορασθέντα, ἀνήλθον εἰς διακόσια τὸν ἀριθμὸν εἶδη, ἐν οἷς καὶ τὸ Λάβαρον.

Μετὰ τὸ 1719, καὶ τὴν ἀτυχῆ καὶ θλιβεράν Ῥωσικὴν κάθοδον, καὶ τὴν κατασίγησιν τῶν ἐπαναστατικῶν κηρυγμάτων, νέαι ἠπειλήσαν αὔθις καταδρομαὶ τὸν περισωθέντα τοῦτον πλοῦτον, εὐτυχῶς ὁμως, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ προηγούμενου Χριστοφόρου, ἐχορηγήθη τῇ Μονῇ ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Παπούλη προσκυνητᾶρι, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ στρατιωτ. διοικητοῦ Π. Πατρῶν Ῥαΐ-μπουγιουρντί, ἅτινα ἐξησφάλισάν πως τὴν ὑπαρξίν του, καίτοι σώματα ἰσχυρά, ὑπὸ τὸν Κολιντζῆν τῶν Λιβαρτζίων, ὑπὸ τὸν Τζήνιον, ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν Τζαπάρην, ὑπὸ τὸν Ρακζῆ-βέη καὶ Μπελίχ, ὑπὸ τὸν Δελή-Ἀχμέτ — ὃν ὁ Μαχμουτ ἀπέστειλεν, ὅπως πυρπολήσῃ τὴν μονὴν καὶ κομίσῃ πρὸς αὐτὸν δέσμιον τὸν τότε ἡγούμενον Ἡσαΐαν κ.λ. — ὑπὸ τὸν Ζεϊνέλ-Τζηρόν καὶ ἄλλους, νέας ἐπεχείρησαν λαφυραγωγῆσεις.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι στίφη ἕκτοτε Ἀλβανῶν ἄτακτα ἐνεφανίσθησαν πλειστάκις, ἀλλ' αἱ προξενούμεναι ζημίαι περιορίζοντο μόνον εἰς τὰς γαίας τῆς ἀτυχοῦς μονῆς, μέχρις ὅτου, κηρυχθείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐπῆλθεν ἡ πανωλεθρία εἰς ταύτην, δις ὑπὸ τοῦ Ἱμπραήμ πυρποληθεῖσαν· τοῦ θησαυροῦ δ' αὐτῆς τῆδε κῆκεῖσε διασκορπισθέντος, μικρὸν μέρος διεσώθη ὑπὸ τῶν διασπαρέντων μοναχῶν, ἢ καταχωσθὲν εἰς σπηλαιώδεις κρύπτας ἀπροσίτους (ὡς ἡ ἄνωθεν τῆς παλ. μονῆς — παληρομονάστηρο) ἢ μετακομισθὲν ἄλλαχού· περὶ τῆς τύχης δὲ τοῦ Λαθάρου ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ γνωρίζομεν, ὅτι μετηνέχθη τοῦτο εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μ. Σπηλαίου, ἐνθα πληθὺς ἐκομίσθη πολλάκις πρὸς φύλαξιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κάλαιον τῆς Ζακύνθου, μετ' ἄλλων κειμηλίων, ὑπὸ τῶν μοναχῶν Ἀθανασίου καὶ Δανιήλ, ἢ κατ' ἄλλας πληροφορίας, ἀπιθάνους, ἐξησφαλίσθη, μετὰ πολλῶν ἱερῶν σκευῶν, εἰς βραχώδη κρύπτην.

Εἰς τὴν πανωλεθρίαν ταύτην ὀφείλεται καὶ ἡ ἀπώλεια χρυσοβούλλων καὶ ἄλλων πολυτίμων ἐγγράφων, ἔτι δὲ πληθὺς ἀναθημάτων. Δυστυχῶς

ὅμως, καὶ μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἐπηκολούθησεν ἔμμεσός τις συνεχῆς διαρπαγὴ ὑπὸ μοναχῶν καὶ πολιτῶν, καθότι δολόκληρα τμήματα ἀλληλογραφίας, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς, σπουδαιοτάτου ἄλλως, ἐξηφανίσθησαν, καὶ, ἢ ἀπώλοντο ἤδη διὰ παντός, ἢ διατηρούμενα ἐν ἀφροντιστίᾳ ὑπὸ ἰδιωτικᾶς στέγας, ἀπρόσιτα εἰς τὴν ἐθνολογικὴν καὶ ἱστορικὴν μελέτην, θὰ τραπῶσι τὴν ὁδὸν τῆς λήθης καὶ τῆς ἀφανείας!

Ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τὴν ἐν γένει ἰδιότητα τῆς εἰκόνος ταύτης, τοῦ Λαβάρου δηλαδή, πολλαὶ ἀνεκοινώθησαν γνώμαι, καὶ οὐκ ὀλίγαι ὑπάρχουσιν ὑποθέσεις.

Καθ' ἡμᾶς, πασῶν τούτων ὑπερέχει ἡ πιθανότης, ἂν μὴ ἡ βεβησιότης, ὅτι τοῦτο πρότερον ἐχρησίμευεν ὡς παραπέτασμα τῆς ὠραίας πύλης. Εἰς τὴν παραδοχὴν δὲ τούτου, ἐκτὸς μαρτυριῶν τινων, συμβάλλει, πρῶτον μὲν ἡ συμφωνία τοῦ χώρου τῆς σωζομένης πύλης τῆς παλαιᾶς μονῆς καὶ τοῦ διαγράμματος τῆς πυρποληθείσης νέας, δεύτερον, τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ λάβαρα δὲν ἀπαντῶνται συχνάκις εἰς ναοὺς τῆς ἐποχῆς ταύτης, διότι ἡ Τουρκοκρατία, οὐ μόνον ἀπηγόρευεν, ἀλλὰ καὶ κατέστρεφε πᾶν ὅ,τι ἀντεπροσώπευεν ἰδέαν τινα ἐθνικῆς ἐλευθερίας, ὡς τὰς σημαίας λ. χ. ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Λαύραν, ἣτις καὶ ὡς σταθμός, ἐν μέσῳ μεγάλης περιφερείας συγκοινωνίας, ἢ ὡς πλούσιον κέντρον προσεῖλκε τοὺς Ὀθωμανούς* τρίτον δὲ αὐτῇ ἡ κατασκευὴ, ἰδίᾳ τοῦ ἄνω μέρους, καὶ ἡ ἔλλειψις, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, τοῦ ἀπαραιτήτου ἄλλως σταυροῦ καὶ τοῦ ὀριζοντίου μικροῦ κοντοῦ, πρὸς ἀνάρτησιν τοῦ μεγάλου καθέτου τοιοῦτου· ἐπομένως δύναται τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οὐδὲν καταλληλότερον καὶ προχειρότερον ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῇ, ἀφοῦ μάλιστα ἐπ' αὐτῆς ἀπεικονίζετο ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, τὸ ἐπίσημον τρόπον τινα ἀποτύπωμα τῆς ἱερότητος τοῦ μέρους ἐκείνου, τοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς, καὶ ὅπερ εἰς τοὺς μετὰ θρησκευτικῆς, ὡς γνωστόν, δεσποδαϊμονίας ἀγωνιζομένους μαχητάς, εὐελπίστως ὄντως, ἠδύνατο νὰ ἐμφυσήσῃ θάρρος, καὶ ἐμπνεύσῃ ἐγκαρτέρησιν καὶ μεγαλοψυχίαν.

Ἄλλὰ συγχρόνως μὴ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς σημερινῆς ἐθνικῆς ἡμῶν σημαίας, δὲν ἦτο γνωστόν τότε, ἐξαιρέσει ὑποδειγμάτων καὶ ἄλλων ὁμοιωμάτων, ἀνεπισήμως καθιερωθέντων, λόγῳ δικαιωμάτων ποικίλων, εἴτε ὡς φλάμπουρα, εἴτε ὡς μπαεράκια, εἴτε ὡς πολεμικὰ σήματα, εἴτε ὡς παντιέρας, τῶν ἀρματωλικῶν, τζακιῶν, καὶ καπετανάτων, ἀλλ' οὐδ' ἠδύνατο ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός*, ὁ Κερνίτζης Προκόπιος,

* Ὁ Γερμανός κατήγετο ἐκ Δημητσάνης τῆς Καρυαίνης· ὑπηρέτησεν ὡς ὑποτακτικὸς καὶ διάκονος τὸν Μητροπολ. Ναυπλ. Ἰακώβου (1799), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου, ἀπῆλθεν εἰς Κων(σταντι)νοῦπολιν, ἔνθα, τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ συμπατριώτου του πατρ. ἀειμνήστου Γρηγ. ε', προσχειρίσθη, μετὰ πενταετίαν, πρῶτον μὲν εἰς ἔξαρχον, κατόπιν δ' εἰς ἀρχιεπ. καὶ Μητροπ. Π. Πατρῶν. Ἐργημάτισε μέλος τῆς «πελοπ. γεροῦς.» (Λακεδ. μονῆ τῶν Κατεζῶν—1821 Μαΐος),

ὁ πρῶτος Ἀνδρούσης Κωνστάντιος, ἐπίσκοπος τῆς μονῆς, καὶ ὁ πρ. Μητροπολ. Θεόφιλος, τέσσαρες ἀρχιερεῖς ὑπέροχοι, νὰ παραδεχθῶσιν ἄλλην σημαίαν ἐν τῷ ναῷ, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἀγίαν τελετὴν, ἐκτὸς ἐκείνης, ἣν εἶχε καθυγιᾶσθαι ὁ καθημερινὸς τοῦ προσευχομένου πατριωτισμοῦ λιβανωτός, καὶ τῶν σεβασμίων μοναχῶν αἱ παννύχιοι δεήσεις.

Ὡς τοιαύτη δ' ἐθεωρήθη ἡ «ὠραία πύλη», τὸ παραπέτασμα δηλαδὴ ταύτης, ὅπερ ὑψώθη ἐπὶ κοντοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου, κλαίων ὠρκίσθη, καὶ συνεδέθη ὑπὸ τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς ἀθανασίας, γονυπετῶν πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς ἀειπαρθένου, ὁ ἀρτίφιλος Ἑλληνισμός.

✱

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι τὸ Λάβαρον ἐγνώριζεν ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ἐλθὼν εἰς τὴν μονήν, πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν πέντε ἐν αὐτῇ μοναχῶν ἐταιριστῶν, (ἐν εἰς καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντίας). Τούτων μάλιστα δύο, Χριστόφορος καὶ Ἀκάκιος, ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ μυστικῶν τῆς μονῆς ἐγγράφων, κεκρυμμένων εἰς τὰ δοχεῖα τοῦ οἴνου των (τσότραϊς), ἅτινα ἐκόμιζον πρὸς τὸν Πατριάρχην· ἐπιλοξενοῦντο δ' εἰς τὸ ἐν τῇ Πριγκίπων πλουσιώτατον * μετόχιον τῆς Λαύρας (Ἁγ. Γεώργιος ὁ Κωδωνᾶς, μέχρι σήμερον σωζόμενον ἄριστα), ὅτε, ἀνακαλυφθείσης τῆς ἀποστολῆς, οὗτοι μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐν τῷ μονιδίῳ πατέρες, ἀφοῦ ἐξυρίσθησαν καὶ ἐνεδύθησαν πολιτικῶς, κατῴρθωσαν καὶ ἐφθασαν κρυφίως εἰς τὴν μονήν ἐνταῦθα, ἔνθα καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἱεουργίαν τῆς εὐλογίας τοῦ Λαβάρου.

Ἀναφέρεται ὁμοίως, ὅτι κατελθὼν (1817) ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς, ὁ ἐκ Στεμνίτης Ἀντώνιος Πελοπίδας (ὁ καὶ μνήσας τὸν Γερμανόν), διήλθε τῆς Λαύρας, καὶ γονυπετήσας, ἠσπάσθη τὴν ὠραίαν πύλην, ὑπὸ προφητικῆς ἐμπνευσθείς δυνάμεως.

Ἰδιαιτέρου δὲ θαυμασμοῦ πάντοτε ἐτύγχανε τοῦτο, ὡς ἀπομεικροσμένοι βεβαιουσι παραδόσεις. Οὕτως, ὁ περιώνυμος Ἡλ. Μηνιάτης, (ὁ πατριάρχης, τῇ αἰτήσει τῶν Ναυπλιέων, καὶ τῶν ἀρμολογῶν Λορδάνου καὶ Γερμανῆ ἀπέστειλε κατ' ἀρχὰς εἰς Ναύπλιον ὡς ῥήτορα, κατόπιν δέ, προεχειρήσεν εἰς ἐπίσκοπον Κερνίτζης — 1811) εὐφροσύνας προσέκυνησεν ἐκείνην, τελέσας ἐν Λαύρᾳ τὴν πρώτην λειτουργίαν· ὁμοίως δὲ ὁ

μέλος δὲ τῆς ἐν Βονίτῃ, καὶ τῆς δεκατριμ. ἐπιτρ. τῆς συνελεύσεως τοῦ 1826, ἀπεστάλη δὲ καὶ εἰς τὸν Πάπαν (1823). Πολύπειρος, χρηστότατος, καὶ πεπαιδευμένος, ἐθεωρεῖτο ὡς εἰς τῶν κυριωτέρων τῆς ἐπ. πρωτεργατῶν, πρῶτος δ' ἐκ τῶν ἀρχιτρ. τῆς Πελοπ. μηθεις τὰ τῆς Φιλικῆς. Δυστυχῶς καθέρχθη καὶ αὐτὸς (1824) ἐν Ὑδρᾷ μετὰ τοῦ Κολοκοτρ. Σισίνη κ.λ. τυχῶν εἶτα ἀμνηστίας. Ἀπέθανε τῷ 1827, πιθανὸν ἐν Ναυπλίῳ.

* Τούτου διεκρίνετο ἡ βιβλιοθήκη, ἀποτελουμένη ἐκ πεντακισχιλίων τόμων (δωροθέντων ὑπὸ τοῦ εἰς ταύτην καταφυγόντος τελευταίου τῶν Νικηφόρων, διωκομένου ὑπὸ Ἀλεξ. Κομνηνοῦ), ὧν ἐξακόσια χειρόγραφα Ἑλλήνων συγγραφέων. Δυστυχῶς οἱ πολιτικοὶ τοῦ Βυζαντίου περισπασμοὶ καὶ ὁ φανατισμὸς εἰκονομαχικῶν τινων ταγμάτων, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν μοναστηριακῶν τότε ζητημάτων, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτῆς.

Ἄνδρέας—ὁ καὶ Ἄνδρουῦτσος—πατὴρ τοῦ Δημ. Ζαΐμη, καταδικασθεὶς (1792) ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς θάνατον, (ὡς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος τῷ 1769) κατέφυγεν εἰς Λαύραν, ἐνθ' ἄσπασθεὶς ταύτην, καὶ ἀναθαρρήσας, ἐπέστρεφε κρυφίως, ὅπως διαφύγη, ὅτε συνελήφθη καὶ ἐθνατωθή· τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἀναγνώστης, τοῦτον ὁ Ἰωάννης, καὶ αὐτὸν ὁ διαπρέπας Ἀσημάκης, πατὴρ τοῦ Ἀνδρέου.

Πιθανοτάτη δὲ θεωρεῖται ἡ παράδοσις περὶ ἐπεισοδίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις σπαραγμοῖς, καθ' ἃ ἐπέζητεῖτο ἡ ἐκ τῆς Λαύρας θεία προστασία, πρὸς κατευνασμόν τῶν ἡρεθισμένων πνευμάτων καὶ τῶν προσωπικῶν διαμαχῶν· οὕτω κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς προσωρ. (ὑπὸ τὸν Κουντουρ. — 1824) κυβερν. πολιορκίαν τῆς Κερπινῆς διὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, Ἰζαβέλλα, καὶ Καρατάσσου, καὶ τὸν μετὰ τὴν λύσιν ταύτης διωγμὸν τοῦ ὑπὸ τὸν Φωτῆλαν καὶ Ζαΐμην σώματος, ὑφοπλάρχηγοί τινες, μέλλοντες νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς Στερεάν, (ὅπως τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ἐν Μεσολογγίῳ διοικήσ. τῆς Δυτικ. Ἑλλάδος), ἀνῆλθον εἰς τὴν Λαύραν, καὶ ἐγονυπέτησαν πρὸ τοῦ Λαβάρου, ἐπιζητούντες τὸ θεῖον ἔλεος, πρὸς περιστολὴν τῆς τρομώδους ἀδελφοκτονίας ἐκείνης· τοῦτ' αὐτὸ δὲ μετὰ ταῦτα, ἐπραξάν ἐναλλάξ ὁ Κ. Πετμεζᾶς καὶ ὁ Χαραλάμπης, τέως ἀντίπαλοι. Ἀληθιμότητον καὶ δὲ τὸ χάριεν ἐπεισοδίον τοῦ Κανέλλου Δηλιγιάννη, ἔχοντος λαμβάνειν παρὰ τῆς μονῆς, καὶ ἀπειλήσαντος, ἐν στιγμαῖς ἀκινδύνου ὀργῆς, ὅτι θὰ τῇ κατάσχη τὸ Λαβάρον· ἀλλὰ καὶ τινες κατελθόντες ἐκ Ῥωσσίας, ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ Στρογγώφ, πανηγυρικῶς προσεκύνησαν τοῦτο.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν τοπικῶν τούτων ἀπομνημονευμάτων, ἄτινα πλείστας ὄσας διεφύλαξαν ἡμῖν τοιαύτας σκηναὶς τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱεράν σημαίαν καὶ τοῦ κύρους ταύτης, πληθὺς ἄλλη διακώζεται, καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τοῦ Μωρέως καὶ τῆς Ῥούμελης, καταδεικνύουσα, ὅτι μόνον τὸ Λαβάρον τῆς Λαύρας ἀνέκαθεν ἐθεωρεῖτο, ὡς ὁ ἐπίσημος καὶ ἀνεγνωρισμένος τύπος τῆς κηρύξεως τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ αἰματώδης τρόπὸν τινα πατριωτικὴ ἐνσάρκωσις τοῦ ἐθνικοῦ ἰδεώδους, διότι, ὡς γνωστόν, πλέον ἢ εἰκοσάκις διαδοχικῶς ὑψώθη ἡ σημαία τῆς ἐθνεγερσίας (εἰς εἰκοσάδα διαφόρων πόλεων ἐν Πελοποννήσῳ) ἐντὸς τοῦ Μαρτίου τοῦ 1821, ἀρχαμένου ἀπὸ τῶν Καλαμῶν (22 Μαρτ.) τοῦ ἐθνικοῦ κηρύγματος, καὶ λήξαντος εἰς τὴν παρὰ τὴν Τρίπολιν Κερασιάν (31 Μαρτ.)· ἐπομένως, εἰκοσὰς ὅλη, καὶ πλέον, σημαίων ἡδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τὰ τιμητικὰ ταῦτα πρωτεῖα (καὶ τοῦτο, χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ οὐκ ὀλίγα ἰδιωτικαὶ τοιαῦται), ἐὰν ὀλόκληρον τὸ ἔθνος ἀνέκαθεν δὲν ἐπισημοποιεῖ, τὴν ἐν Λαύρᾳ ὑψωθεῖσαν ὠραίαν πύλην, διὰ τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης ἐθνικῆς ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς συνελεύσεως.

Περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ Λαβάρου, πολλοὶ συνήφθησαν λογομαχικοὶ ἀγῶνες, ἀλλ' ἂν ἐξαίρεση τις, ἐκείνους, οὔτινες, λόγῳ ἰδιαιτέρων ὑστεροφημίαις συμφερόντων, πειθαναγκάζονται νὰ συγκροτῶσι τοιοῦτους, καὶ

ἄλλους, ἕνεκα τοπικῶν ἱστορικῶν ἢ πολιτικῶν ἀναγκῶν, ἰδιωτικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαρακτῆρος, ἐπικουρικῶς συμμαχοῦντας μετὰ τῶν πρώτων, (γνωρίζοντων ὅμως καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματτα), εἰ λοιποὶ, εἰς οἵηποτε καὶ ἂν ὦσι, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, ἀφοῦ ἀγνωστοὶ καὶ αὐτὸ τὸ Λάβρον, ὡς ἄλλοτε εὐρέθημεν εἰς στιγμὴν θλιβεράν νὰ βεβαιωθῶμεν.

Ἡ ἀμφισβητουμένη γνησιότης, καθ' ἡμᾶς, δὲν ὑπόκειται εἰς ἄμεσον καὶ βθεῖαν διερεύνησιν, καθ' ὅτι, πολλὰ μὲν ὑπὲρ ταύτης συνηγοροῦσιν, οὐδὲν δὲ σοβαρὸν ὀπωσδήποτε πιστοποιεῖ τὴν ἀδικαιολόγητον ἀμφιβολίαν, ἀφοῦ οὐκ ὀλίγαι μαρτυρίαι, (περὶ ὧν βραδύτερον θέλομεν διαλάβῃ ἐκτενέστερον) σαφῶς τεκμηριῶσι τὴν ἀλήθειαν, δι' ἀνδρῶν παρευρεθέντων κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ὑψώσεως τῆς σημαίας. Οὕτως, ἐκτὸς τῶν ὄσων ἀνεφέρωμεν ἀνωτέρω, ὠρισμένοι σώζονται δημολογίαι τοῦ Θεοφ. Βλαχοπούλου Πρ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν (χρηματίσαντος καὶ διακόνου τοῦ Π. Πατρῶν), τοῦ ἐξ Αἰγίου Ἀλεξ. Δεσποτοπούλου, ἀνεψιοῦ τοῦ Π. Πατρῶν, τοῦ ποτὲ ἐπάρχου Καλαβρύτων, ὅστις (1861) καὶ πανηγυρικῶν ἐξεφώνησε (τυπωθέντα κατόπιν) ἐν τῇ μονῇ, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς κε'. Μαρτυρίου, ἐνδοακρὺς δεῖξας τὸ Λάβρον, ἐφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὠρκίσθη· σὺν τούτοις δὲ τοῦ Γερῶ-Στριφτόμπολα μετὰ τοῦ υἱοῦ του, τοῦ ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Μ. Σπηλαίου προηγούμενου Πορφ. Ἀγγελόπουλου (ὅστις καὶ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν κειμηλίων ἐν τῷ Πολυτεχν. ἐπιστοποίησε τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὸν παριστάμενον τότε ὑπουργὸν κ. Βουλπιώτην), τοῦ ἀντιστρατήγου Β. Πετμεζᾶ, τοῦ Σπυρ. Καρασπύρου, τοῦ Θ. Μπολλιαρίτου φαλαγγίτου ἐκ Κκλαθρ., τοῦ Ν. Καλιμάνη φαλαγγ. ἐκ Σκabanῶν, τοῦ Σταματ. Μποτιώτη φαλαγγ., τοῦ Θεοδ. Ἀνδρικοπούλου, τοῦ Γ. Θεοφανοπούλου, τοῦ Π. Κασκαντάμη, τοῦ Π. Θεοδωροπούλου ἀπὸ Φίλια, τοῦ προκρίτου Κ. Παπαδέα ἐκ Μαζείκων, τοῦ Γ. Λαμπροπούλου ἐκ Παγκρατίου, τοῦ Ἀντ. Παπανικολάου, τοῦ Ἀπ. Παναγοπούλου ἐκ Βυσσοκάς, καὶ ἄλλων. Μέχρι σήμερον δὲ, εἰ παλαιότεροι τῶν μοναχῶν τῆς Λαύρας, δημολογοῦσιν, ὅτι ἤκουσαν λεπτομερῶς ἀφηγούμενα τὰ κατὰ τὴν ὑψώσιν τῆς σημαίας ταύτης, παρὰ τῶν ἐπιζησάντων (μέχρι τοῦ 1843 καὶ ἐντεῖθεν ἔτι) συναδέλφων των, οἵτινες ἐζύμωσαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὅπως ἐπαρκέσῃ ὁ ἄρτος εἰς τοὺς συναθροισθέντας ἐκεῖ τρισχιλίους καὶ ἐπέκεινα ὀπλοφόρους.

Ἦσαν δ' ἐκεῖνοι ὁ ἀείμνηστος ἡγούμενος Καλλίνικος (ἀποθ. τῷ 1850), εἰ προηγούμενοι Ἀκάκιος καὶ Ἀρσένιος, καὶ εἰ ἱερομόναχοι Κυπριανός, Ἰάκωβος, Μελέτιος, Προκόπιος, Ἀθηνάσιος, Τερθέσιος, Ἀμβρόσιος, Ἰγνάτιος, Ἰωαννίκιος, Δανιήλ, Βενέδικτος, Ἀνανίας, Γρηγόριος, Σαμουήλ, Εὐγένιος, Βενέδικτος καὶ Σωφρόνιος.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας δὲ τούτων, ὠρκίσθησαν ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ ἐπὶ τοῦ Λαβάρου ἐκ Καλαβρύτων, ἐκ τῶν ὀπλαρχηγῶν κ.λ. Ἀσ. καὶ Ἀνδρ. καὶ Δ. Ζαΐμης, Σ. Χαραλάμπης, Ἀσ. καὶ Π. Φωτήλας, Σωτ. Θεοχαρόπουλος, Α. Λόντος, Σ. Παπαδόπουλος (Μουρτογιάννης), Ἀναχάρδουλος, Β. Βασιλείος, Νικόλαος καὶ Κωνσταντῖνος Πετμεζαῖοι, Ν. καὶ

Δ. Σολιώτης, Γ. Λεχουρίτης, Α. και Χ. Κορδής, Α. Στριφτόπουλος, Α. Σκαλτσάς, Α. Καλογραίας, Σ. 'Αναγνωστόπουλος, Ν. Σταματελόπουλος, Δ. Σαββανίτης, Ν. Φιλιώτης, Σ. 'Ακρατόπουλος, Τζίφρας, Θ. Σακελλαρίου, Α. Μκνούσος, Φειζόπουλος, Α. Δαγρές, Δ. Λάλος, Π. Μητρόπουλος, Κ. Λεονάρδος, Βίλιας, Ντρούλιας, Γκούφας, Ντελούκας, Κοντογεωργόπουλος, 'Αρμπουνιώτης, Πλανητεριώτης, Θεοφιλόπουλος, Κ. Παππαδόπουλος, Α. Θ. Κ. και Χ. Οικονομόπουλοι, Μαντζώρας, Πέρας, 'Αντωνόπουλος, Σταυρόπουλος, Κολώκας, 'Ινταρές, Μπουγιούκας, Καλανιώτης, Στούριας κλ. μεθ' οὗς εἴποντο ἕτεροι σειραί.

Ὁ Κ. Καστόρχης (1837), ὁ και ἐκδούς τὸ ἐλλειπές σύγγραμμα τοῦ Π. Πατρῶν, πολλαχῶς, ἀναφέρεται, ὅτι ἐβεβήχιον τὴν ὕψωσιν τοῦ Λαβάρου τούτου, εἶτι δέ, ὅτι ὁ 'Ασλανάκης ἠγούμενος τρισχιλίων Ὀθωμανῶν τὸν Μάϊον (1821), συγκροτήσας μάχην πρὸς τοὺς Β. Πετμεζᾶν, και Γ. Σισίνην ἐν Π. Πάτριας, ἔχοντας ὡς εἰκός, ἰδίαν σημαίαν, ἠκούσθη προτρέπων τοὺς ἐπιλέκτους αὐτοῦ πρὸς κυρίευσιν αὐτῆς, ἐκλαθὼν ταύτην ὡς τὸ Λάβχρον. Παρόμοιόν τι δ' ἀναφέρεται και περὶ τοῦ Ἰμβραήμ, στρατοπεδεύσαντος (1827) ἐναντι και ὑπὸ τὴν Λαύραν, παρὰ τὴν Βυσσοκᾶν· εὗτος, μαθὼν ἐκεῖ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου ἐν Νκουαρίνω, εἰδείξε τὴν μονήν, προσενεγκὼν πλουσίαν ἀμοιβήν, μετὰ λυσσώδους ὀργῆς, εἰς ὃν τινα θὰ τῷ ἐκόμιζε τὸ «διαλοεμένο πατσαβούρι», ἐνοσῶν τὸ Λάβχρον.

Μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας, ἀφοῦ ποικίλα ἐμηχανεύθη τεχνάσματα (4 Μάϊου) καιομένης τῆς πυρποληθείσης ἐρήμου μονῆς, κατέφθασε πρὸ αὐτῆς και ὁ ἐπάρατος τύραννος ἐκ Ἐηροκάμπου, κατοπιν φεβερᾶς τῶν περιχώρων λεηλασίας, περιστοιχούμενος ὑπὸ τσουμπλεκίων και βαρβιχροφάνων ὀργάνων, και ἐκάθησεν ὑπὸ τόν, μέχρι τοῦδε σωζόμενον (διότι εἰ Τεῦρκοι τὸν ἐσεβάσθησαν, ἐνεκα τούτου) μεγαλοπρεπῆ πλάτανον, καπνίζων ὑπερηφάνως τὸ προσενεχθὲν αὐτῷ τσιμποῦκι· ὡς δ' ἀφηγοῦντο κατοπιν, τινὲς τῶν παρ' αὐτῷ προσκνησάντων χωρικῶν, οἵτινες τῷ ἐχρησίμευσαν, ἐξαναγκασθέντες, ὡς μικροπωληταὶ και τροφοδοταί, ἐφόρει «ἄσπρο σαρίκι, σαρβᾶρι μελιντζανί, κ' ἦτανε κοντός, παχύς, με ξανθὰ γένεια λιγιστά, και με πρόσωπο βλογιάρικο», ἠρώτα δὲ περὶ τοῦ Λαβάρου, και τέλος, ρίψας βλέμματα θηριώδους οἴκτου, πρὸς τὸν καιόμενον, και ἀπαισίαν εἰκόνα παριστῶντα, ναόν, ἐφώνησε «κρίμα 'ς τὸ βκκοῦφι»*. Εἰς τοὺς χωρικοὺς τούτους συγκατελέγοντο και δύο, αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τοῦ 'Αχμέτ - Ντελεῖ ἐν 'Ακράτῃ, τοῦ κατοπιν ἠττηθέντος ἐν Λαπαναγοῖς ὑπὸ τῶν Πλαπούτα, Καραλή, και Λαμπροβέτσου.

✱

* Ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ὕψωσης τοῦ Λαβάρου, ἐπικρατεσττέρα δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ γνώμη, ἡ συμφωνοῦσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ τὰ κοινῶς

* Ὡς γνωστὸν ἡ Λαύρα ἦτο σταυροπηγιακὴ, και ἐξετηᾶτο ἐκ τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου, ἐπισημοποιήθη δὲ τὸ ἀπὸ πολλοῦ χορηγηθὲν αὐτῇ προνόμιον τούτου, ὑπὸ τοῦ Πατριαρχοῦ Τιμαθέου (ξρχγ) διὰ σιγγιλίου, ὑπογραφέντος και ὑπὸ εἰκόσδος ἀρχιερέων, και ἐγκριθέντος διὰ φερμανίου.

παραδεδομένα· θέλωμεν δ' ἀλλαγῶν ἐξετάσῃ τὸ θέμα τοῦτο, περιορίζομενοι νῦν μόνον εἰς τὴν κεφαλαῖωδῃ ἀναγραφῇ τῆς τελετῆς, ὅπως αἱ διασωθεῖσαι πληροφορίαι ἀπεικονίζουσι ταύτην.

Μετὰ τὸ γνωστὸν ἐπεισόδιον τῶν εἰς Τρίπολιν ἀπεσταλμένων, συνηθροίσθησαν ἐν Λαύρᾳ οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν ὄπλαρχηγῶν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς σωμάτων, καὶ τῇ ἐπομένη νυκτί, τελεσθείσης ὁλοκυκτίου ἀκολουθίας, ἠγρύπνησαν πάντες, μεθ' ἧ ἐγένετο ἡ εὐλογία τῆς σημαίας, ἐν λειτουργίᾳ, καθ' ἣν ἔλαβον μέρος τέσσαρες ἀρχιερεῖς, ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, ὁ πρ. Μητροπ. Ἀθηνῶν Θεόφιλος, ὁ Κερνίτζης (Καλαβρ.) Προκόπιος, καὶ ὁ πρ. Ἀνδρυσῆς (ὁ τῆς μονῆς) Κωνσταντῆς, ἔτι δὲ ὁ ἠγούμενος Καλλίνικος καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ μονῇ εὐοισκόμενοι ἱερωμένοι καὶ διακονοί, ὡς ψάλτης δ' ἐβόηθη καὶ ὁ ἐκ Καλαβρ. Μυρτογιάννης. Περὶ τὸ λυκαυγές δέ, ἀφῶ διενεμήθησαν τοῖς παρισταμένοις μικραὶ λαμπάδες («κεράκια»), ὁ Π. Πατρῶν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἠγούμενου τὸ Λαβχρον, καὶ μετέθετο εἰς τὸ ἱερόν βῆμα, ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης τοῦ ὑποίου ἐποίησε δι' αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἀφῶ ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τούτου αἱ κατάλληλοι εὐχαί, καὶ ἐρραντίσθη διὰ μύρου, εὐώδης δὲ τὸ περιέβηκε λιθωνωτός, ὁ Γερμανός ἀσκεπής, προηγηθέντων διακόνων μετὰ θυμιατῶν καὶ λαμπάδων, κρατῶν τοῦτο, ἔστη πρὸ τῆς ὥρας πύλης τοῦ ναοῦ, καὶ ὑψώσας ἐφώνησε μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων «Εὐλόγησον δέσποτα», πρὸς τὰ ἄνω τὰ δακρυόεντα στρεψὺς ὄμματα.

Συγκινητικῇ ἐπηκολούθησε τότε σκηνή. Πάντες ἐγονυπέτησαν· ἐνῶ δὲ τὰ σήμαντρα τῆς μονῆς ἐκρούοντο, ὁ Γερμανός μετὰ τοῦ Λαβχρου, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἱερατείου, περιῆλθε τὸν ναὸν ψαλλῶν τὸ «Ὁ Ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ», μεθ' ἧ ἐξῆλθεν εἰς τὸ προαύλιον.

Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει του, ἐν μέσῳ δακρύων, γενικὸς ὑπὸ τοῦ στρατεύματος ἀντήχησε πυροβολισμός, ἐνῶ συγχρόνως αἱ μικραὶ λαμπάδες ἀνῆρχοντο καὶ κατήρχοντο, (ὅπως μέχρι νῦν ἐν τῇ τελετῇ τῆς ἀναστασεως), καὶ ἐν χερσὶ ἀρμονίῳ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐψαλλετο τὸ «κύριε ἐλεησον».

Τοῦ Γερμανοῦ μετὰ τοῦ Λαβχρου ἐπανελθόντος εἰς τὸ ἱερόν, ἐτέλεσθη ἀγίασμα, καὶ ἀφῶ ἐψάλη τὸ «Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου», μετέλαβον ἅπαντες τῶν ἀρχάντων μυστηρίων, συγχωρηθέντες δι' ἀμείβιμου ἀσπασμοῦ· τότε, ἐν ἐνθέῳ συγκινήσει ἐκείνος, κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ Λαβχρον, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν σταυρὸν ἐβροντοσώνησεν: «Ἐλευθερία ἢ θάνατος ἀδελφοί! Ὁ ὕψιστος Θεὸς ἄς εὐδώσῃ τὸν ἀγῶνα μας».

Ἰερά φρικίασις ἀμέσως διέδραμε καὶ ῥίγος τὰ σώματα τὰ ἀμειβόμενα εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος θάνατον, αἱ σπαθιαὶ ἐξήχθησαν τῆς θήκης, καὶ οἱ μαχηταὶ ὑπερηφάνως προσερχόμενοι, ὠρρίζοντο κατὰ σειρὰς ἐπὶ τοῦ Λαβχρου.

Μετὰ ταῦτα, ἐπιτραπείσης τῆς κρεοφαγίας, γενικὸν ἐπηκολούθησεν ἠρωϊκὸν γεῦμα. καὶ τοῦτο διεδέχθη, ὑπὸ τὸν μέγαν πλατανόν, ἐνθα ἀνηρτήθησαν τῶν ἀρχηγῶν αἱ πανοπλῖαι, ἐνθουσιώδης χορός, ὅστις ἔκτοτε ἔμεινε παροιμιώδης.

Μετὰ τοὺς αἰσίους τούτους αἰωνούς, ἐγένετο ἡ πολεμικὴ καθοδος εἰς

Καλάβρυτα, ἐν μέσῳ πυροβολισμῶν καὶ ἀλλαλαγμοῦ, προπορευομένου τοῦ Λαθάρου, ὅπερ ἐκράτει ὁ ἀτρόμητος διάκονος Γρηγόριος Ντόκος ἐκ Βυσοσκᾶς*, καὶ ἐπομένων μετὰ τῶν τριῶν σημαίων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατεύματος, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν δοκίμων, ὑπηρετῶν, καὶ ποιμένων τῆς μονῆς· τότε ἤρξατο ἡ πολιορκία τῶν Τούρκων, ἀνερχομένων μετὰ τοῦ Βοεβόδα, Ἀραούτ, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων εἰς 250 περίπου ὀπλοφόρους, αἵτινες, ὄχρωθέντες εἰς τοὺς πύργους των, ἀντεπυροβόλουν.

Σφαῖρα τις ἐκ τούτων διετρίπησε τὸ Λάβαρον, ἐγκαινιασθὲν οὕτω ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀριστείου, (ἡ ὀπὴ δὲ ταύτης φαίνεται εὐκρινῶς μέχρι σήμερον — πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ἀριστεροῦ μέρους).

Καὶ τοῦτο μὲν ἐπεστράφη πάλιν εἰς τὴν μονήν, ἡ δὲ πολιορκία ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς 5ης Ἀπριλίου, ὅτε διὰ γενικῆς ἐφόδου τῶν Πετμεζαίων, τοῦ Ν. Σολιώτου κ.λ. συνετελέσθη ἡ ἄλωσις, παραδοθέντων τῶν Τούρκων καὶ ἐκτοπισθέντων ἀμέσως.

Εἰς ταύτην συνέτεινε καὶ τὸ μέγα τρομπόνη τῆς μονῆς, ὅπερ εἶχε στηθῆ ἐπὶ προχείρῳ ἐπαλξέως ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ μετοχίου τῆς.

Ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα τὸ Λάβαρον, συνωδευόμενον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τριακοντάδος μοναχῶν, ἐκομίσθη, τὸ δεύτερον ἤδη, εἰς Πλάκας τῶν Πατρῶν, ἐνθ' ἀφίχθησαν ὁ Ἄν. Ζαίμης ἐκ Πουρναροκάστρου, καὶ οἱ Κολοκοτρώνης, Σαράβαλης, καὶ Σισίνης κ.λ. ἐκ Μονοδενδρίου, ὅπως διὰ τῆς θέας τοῦ ἐμψυχώση καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς μαχομένους.

Καὶ ὄντως, τὴν ἐπαύριον τιμητικῆ ἑστεφάνωσε τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα δόξα.

Καὶ ἡ ἀθάνατος σημαία, ἄφωτος πλέον καὶ ἀκίνητος, ἐν τῇ γαλήνῃ καὶ τῇ ἡρεμίᾳ τῆς ἀθανασίας, ἐν μέσῳ τοῦ σιγηλοῦ κόσμου τῶν αἰωνίων ἐμπνεύσεων, διαμένει ἐκεῖ λείψανον ἱερώτατον, παρὰ τὰ σεπτὰ ἀναμνηστήρια τοῦ συντετριμμένου κλέους.

Καὶ διαλάμπει πάντοτε ἡ παρήγορος εἰκὼν, θαλερῶς ἐπανθίζουσα ἐν τῷ αἰσθητικῷ παραδείσῳ, ἐνθα γλυκὴ φωτοβολεῖ τὸ ἐθνικὸν ἰδεῶδες.

(Ὀκτώβριος 1898)

ΑΛΚΥΩΝ

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΝ ΑΦΩΝΗ

Μπροστά σου ἐλησμόνησα τὴ θλίψι, τὸ σκοτάδι,
καὶ μόνος τὰ μεσάνυχτα κοντὰ στὸ ἅγιο βῆμα,
γονάτισα μὲ τῆς σκιᾶς, ποῦ βγαίνουν' ἀπ' τὸν Ἄδη,
κ' ἐθρήνησα μ' ἓνα καὶ μὲ τὴ νέκρα σου...

... Τί κρῖμα!

ΧΑΡΙΚΛΗΣ

* Ὅστις καὶ κατόπιν ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Ἄναγ. Πετμεζᾶν ἐν Κορίνθῳ, ἐνθα διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιαμῆλπεη.